

УДК 378.147:004

Євген Долинський, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри перекладу
Хмельницького національного університету

РОЛЬ МЕТОДУ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ КОМП'ЮТЕРНО-ОРІЄНТОВАНОЇ МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТАМИ-ПЕРЕКЛАДАЧАМИ

У статті розглядається тлумачення поняття методу навчання сучасними дослідниками. Аналізується роль і види методів навчання, що застосовуються при вивченні іноземної мови майбутніми перекладачами з використанням інформаційних технологій.

Ключові слова: комп'ютерне навчання, методи навчання, студенти-перекладачі, інформаційні технології.

Літ. 7.

Евгений Долинский, кандидат педагогических наук, доцент кафедры перевода
Хмельницкого национального университета

РОЛЬ МЕТОДА ОБУЧЕНИЯ В СИСТЕМЕ КОМПЬЮТЕРНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ МЕТОДИКИ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ СТУДЕНТАМИ-ПЕРЕВОДЧИКАМИ

В статье рассматривается толкование понятия метода обучения современными исследователями. Анализируется роль и виды методов обучения, применяемых при изучении иностранного языка будущими переводчиками с использованием информационных технологий.

Ключевые слова: компьютерное обучение, методы обучения, студенты-переводчики, информационные технологии.

Eugene Dolynsky, Ph. D. (Pedagogic) Docent of Translation Department
Khmelnitsky National University

THE ROLE OF EDUCATIONAL METHOD IN THE SYSTEM OF COMPUTER-BASED METHODOLOGY OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES BY STUDENT-TRANSLATORS

This article deals with the interpretation of modern researchers the concept of educational method. The role and types of training methods used in the study of foreign language by information technologies of future interpreters are analyzed.

Keywords: computer training, educational methods, student-interpreters, information technologies.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Теоретичний рівень розвитку світової та вітчизняної методики навчання іноземним мовам за останні десятиріччя значно підвищився завдяки науковим дослідженням, які проводилися як в області методики, так і в області суміжних із нею гуманітарних, природничих та точних наук. Зусилля методистів були спрямовані, в основному, на пошук нових раціональних шляхів підвищення ефективності навчання іноземним мовам.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Фахівці, які займаються питанням розробки методики навчання іноземній мові, використовують досягнення вчених у сфері лінгвістики, фізіології, педагогіки, психології тощо. Дослідження основної категорії методики навчання, а саме – системи навчання, вимагає застосування системно-структурного аналізу.

Системно-структурний аналіз дозволяє описувати об'єкти як системи, демонструючи цілісність властивостей всіх об'єктів та комплексність процесу навчання. Як зазначає І.Л. Бім, системно-структурний аналіз дозволяє відслідковувати зв'язки елементів та підсистем всієї системи. Автор також в своїй роботі деталізує структурний аналіз традиційної системи навчання, яка передбачає взаємодію між студентом та викладачем. Система навчання включає в себе різні підсистеми, які сприяють реалізації навчання [1, 118]. Отже, навчальний процес є основним елементом цієї системи. У своїх наукових роботах Н.С. Мойсеюк пропонує визначити процес навчання як динамічну взаємодію між викладачем та студентом, у ході якої здійснюється стимулювання і організація активної навчально-пізнавальної діяльності з метою засвоєння системи наукових знань, умінь, навичок, розвитку і всебічного виховання особистості [4, 320].

Формулювання цілей статті. Метою нашої статті є визначення ролі методу навчання, його видів в системі комп'ютерно-орієнтованої методики вивчення іноземних мов студентами-перекладачами.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи вищенаведене, визначимо дві основних підсистеми навчального процесу: джерело надання інформації (викладач чи комп'ютерна програма) та джерело сприйняття інформації (студент). Взаємодія цих двох підсистем між собою а також із зовнішнім середовищем передбачає обмін інформацією в межах системи, яка називається "навчальний процес". Встановлення цілей навчання, предмета навчання, змісту навчального матеріалу, методів та засобів навчання дозволяє виявити та порівняти особливості кожної з вищенаведених підсистем. Уява про навчальний процес як про співіснування та взаємодію підсистем викладач – комп'ютер – студент – зовнішнє середовище дозволяє стверджувати, що всі сукупні елементи утворюють предмет "іноземна мова". Специфіка цього предмета полягає в тому, що він одночасно є метою та засобом навчання, тобто способом формування та відображення свідомості [3, 60].

В умовах комп'ютерної організації процесу набуття професійно спрямованої іншомовної компетентності, основою навчальної діяльності є інформаційна діяльність, яка пов'язана з процесами передачі знань, умінь та навичок від джерела інформації (викладача чи комп'ютерної програми) до джерела сприйняття інформації (студента), а також процесами контролю та керування пізнавальною діяльністю. Найважливішою властивістю системи за таких умов є її керованість [1, 78]. Автор також аналізує педагогічний процес з точки зору визначення "одиниці навчання" і доходить висновку, що "одиницею навчання" предмета "іноземна мова" є "одиниця діяльності", тобто сама взаємодія викладача та студента, яка опосередкована навчальним матеріалом. За його словами, викладач ставить завдання та показує шляхи його вирішення, а студент вирішує завдання, порівнюючи свої дії із зразком. Саме включення одиниці навчального матеріалу в навчальну дію, прищеплення їй функції вправи забезпечує її засвоєння [1, 65]. Отже, за умови традиційної організації навчального процесу викладач визначає зміст навчального матеріалу, методи та засоби навчання, пропонує студентам послідовність виконання дій, спрямованих на досягнення поставленої мети. Така система навчання передбачає активну роль викладача та пасивну роль студента, а також достатність однієї траєкторії навчання для всіх студентів. Аналіз

комп'ютерної системи навчання іноземній мові дозволяє стверджувати, що в даному випадку система навчання відноситься до класу цілеспрямованих систем, коли студент сам обирає цілі навчання, маючи належну мотивацію. Необхідно зазначити, що всі елементи традиційної системи зберігають свої значення та функції. Однієї траєкторії навчання також не вистачить в комп'ютерній системі, оскільки необхідно враховувати індивідуальні особливості студентів.

І.Л. Бім зазначає, що методи навчання можна розділити на дві групи: методи викладання та методи опанування новим навчальним матеріалом. В історії викладання іноземних мов розроблено велику кількість методів навчання, які виникали під впливом стану певного рівня науково-технічного розвитку суспільства. Серед основних методів опанування новим навчальним матеріалом фахівець визначає такі, як ознайомлення, тренування, практику, самоконтроль. На його думку, вони повністю співвідносяться з методами викладання нового навчального матеріалу, такими як демонстрація, пояснення, організація тренувальної роботи та контроль за результатами навчання [1, 163]. Це, в свою чергу, вимагає від комп'ютерних навчальних програм відповідних способів активної підтримки методів навчання, а саме: звук, зображення, текст, графіка тощо.

Як зазначалося, інформаційна діяльність реалізується в системі "суб'єкт – об'єкт", в якій студент або група студентів є суб'єктом навчального процесу, а навчальне завдання з іноземної мови є об'єктом навчального процесу. Організація такої діяльності можлива як в інтерактивному режимі з комп'ютером, так і в режимі телеконференцій [5, 322]. Елементами такої діяльності є будь-яка дія, спрямована на досягнення чітко усвідомленої проміжної мети в ході навчально-пізнавального процесу.

З метою швидкого та якісного оволодіння іноземними мовами, розроблено велику кількість різноманітних методик навчання. Однак всі вони схожі в тому, що запропоновані в них методи навчання іноземним мовам спрямовані на оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності студентів. Фахівці виділяють чотири основних види мовленнєвої діяльності – аудіювання, говоріння, читання, письмо [2]. Ці види мовної діяльності складають основу навчання іноземним мовам і визначаються фахівцями як комунікативні види мовної діяльності. Розглянемо ці види мовної діяльності з точки зору формування професійно спрямованої іншомовної комунікативної компетентності майбутніх перекладачів.

Фахівці зазначають, що аудіювання та читання

являють собою рецептивні види мовної діяльності. Вони слугують для сприйняття інформації. Аудіювання та читання складають, відповідно, усну та письмову частини мови. Такі комунікативні види мовної діяльності відбуваються в різних умовах. Дані психологічних досліджень показують, що аудіювання є доволі складний спосіб отримання інформації. Пояснюється це тим, що швидкоплинність усного повідомлення робить неможливим ретроспективний аналіз, внаслідок чого в інформації, що її отримує студент, можуть виникнути незрозумілі місця. Усне повідомлення сприймається та усвідомлюється одночасно. Мовна форма сприймається інтуїтивно, без аналізу, свідомість спрямована на смисловий зміст мовлення. З іншого боку, отримання інформації шляхом читання дозволяє читачу неодноразово повертатися до незрозумілих місць в тексті, перечитуючи їх, аналізувати тощо. Вираження думок в усній та письмовій формах являє собою продуктивні види мовної діяльності. Вони слугують для подання інформації. Говоріння та письмо по різному орієнтують на реципієнтів. Ці компоненти різняться за рівнем складності тих дій та операцій, які мають місце при діалоговому мовленні, монологічному, а також письмовому користуванні мовою. Виявляється, що при оволодінні іноземними мовами навчати діалогічному мовленню важче, ніж монологічному. Це пояснюється тим, що діалогічне мовлення вимагає високого ступеню автоматизації оперування мовним матеріалом та набуття вміння реагування на певну ситуацію. Отже, загальною метою професійно спрямованого вивчення іноземної мови є практичне оволодіння вищезазначеними видами мовної діяльності.

Свідоме оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування передбачає усвідомлення мовних явищ та функціонування у мовленні фонетичного, лексичного та граматичного матеріалу відповідно до ситуації спілкування, набуття практичних знань як бази самоконтролю та самокорекції. Це забезпечується раціональним поєднанням теорії та практики (80 % часу відводиться на тренувальні вправи та мовну практику, 20 % часу – на оволодіння мовними знаннями); застосуванням прийомів усвідомленої та неусвідомленої імітації, що приводять до чистоти звучання та структурування, а також міцності навичок; використанням позитивного досвіду в рідній мові та попередженням інтерференції; опорою на наочно-ситуативне та логічне мислення.

Опора на наочно-ситуативне та логічне мислення необхідна тому, що мовленнєве

спілкування будується на сукупності образів зовнішнього світу, понять та лінгвістичних знаків. Для розкриття цих зв'язків необхідний, таким чином, чуттєво-наочний етап у навчанні. Це можна та доцільно забезпечити засобами сучасних інформаційних технологій (СІТ), зокрема мультимедіа. Демонстрація навчального матеріалу засобами СІТ допомагає усвідомити зв'язок між образом, поняттям та словом, відтворити слово або мовленнєвий зразок за наочною підказкою, змоделювати ситуацію спілкування та висловитися у відповідності із нею. З огляду на таке, переосмислення змісту процесу навчання професійно спрямованій іноземній мові студентів технічних та економічних спеціальностей має на увазі не часткове покращення існуючих методів навчання іноземній мові, а розробку нових підходів до визначення методів підготовки сучасних фахівців [7].

Існуючі підходи до визначення поняття методу навчання неоднозначні та базуються на різних підставах. Причиною такої неоднозначності є складність процесу, яку повинно відобразити це поняття. Однак більшість фахівців визначають поняття методу навчання як спосіб організації навчально-пізнавальної діяльності. На думку багатьох фахівців, найбільш універсальним є загальнодидактичне визначення методу як системи послідовних взаємозалежних дій викладача та студентів, що забезпечує засвоєння змісту освіти, базується на діяльнісному аспекті.

В своїй науковій роботі Н.В. Морзе стверджує, що існуючі означення та тлумачення поняття методу навчання певною мірою доповнюють один одного [6, 92]. Фахівець зазначає, що спільним для всіх підходів є те, що в кожному з них відображаються три групи ознак, які характеризують:

- навчально-пізнавальну діяльність;
- педагогічну діяльність;
- предмет спільної діяльності учасників педагогічного процесу.

На думку фахівця, для того щоб описати метод навчання, необхідно вказати ознаки, які належать вищезазначеним групам. Різноманіття можливих методів навчання є різноманіття варіантів добору ознак, що належать цим групам [6]. В структурі методів навчання виділяють прийоми як елементи методу. Фахівці наголошують, що мета застосування певного способу навчання визначає його належність до методу чи до прийому навчання [4, 133]. Елементи методу навчання, до яких можна віднести такі, як доцільність навчання, мета навчання та доцільність навчання, тісно пов'язані між собою [6].

В першій підгрупі методів організації і самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності, які класифікуються як методи навчання за джерелом передачі інформації, виділяють, зокрема, відеометод. Відеометод відносять до практичних методів навчання. Виникнення такого методу фахівці пов'язують з широким проникненням в навчальний процес нових джерел передачі інформації, зокрема, комп'ютерів. Цей метод базується на наочному сприйманні інформації. Однак, на думку фахівців, екран слабо стимулює розвиток абстрактного мислення, творчості та самостійності [4, 244]. Водночас, наголошується також на перевагах даного методу з точки зору вивчення іноземних мов, а саме, можливість створення специфічного мовного середовища, організація тестових випробувань, виконання тренувальних вправ, створення банку даних, забезпечення обсягу передачі та засвоєння інформації.

В процесі застосування сучасних засобів інформаційних технологій, відповідного програмного забезпечення та комп'ютерних мереж постає завдання не тільки засвоїти певний обсяг інформації, але й набути навичок та вмій орієнтуватися в великих обсягах доступної інформації, знаходити, опрацьовувати та виокремлювати певні знання, правильно оформляти запити в інформаційно-пошукових системах тощо. В даному випадку актуальним вважається пошуковий метод [6, 225]. Розвиток засобів сучасних інформаційних технологій, зокрема засобів комп'ютерних телекомунікацій, сприяє розповсюдженню методу проектів, а саме дистанційних освітніх проектів, в яких можуть брати участь представники різних освітніх організацій з різних країн. Навчальний телекомунікаційний проект визначається фахівцями як спільна навчально-пізнавальна творча або ігрова діяльність, яка має спільну мету – дослідження певної проблеми, узгоджені методи та способи діяльності, які спрямовані на досягнення спільного результату діяльності. Особливості використання телекомунікаційних проектів полягають в тому, що їхня організація потребує спеціальної підготовки як викладачів, так і студентів [6].

Висновки. Отже, в системі комп'ютерного набуття професійно спрямованої іншомовної компетентності суттю є цілеспрямована система складних психофізичних взаємодій між суб'єктом навчального процесу та штучно створеним чи

природним іншомовним середовищем, яке повністю забезпечує суб'єкта навчальної діяльності необхідним обсягом знань та сприяє їхньому засвоєнню шляхом активізації інтелектуальних можливостей в навчальному процесі. До основних категорій системи набуття професійно спрямованої іншомовної компетентності належать способи досягнення мети, тобто методи. Вибір метода навчання безпосередньо впливає на стратегію навчання, а саме, на зміст та послідовність виконання дій з мовним матеріалом, що, в свою чергу, сприяє успішному вирішенню навчальних завдань. В даному випадку, фахівці визначають поняття методу навчання як визначення викладачем структури діяльності, яку студент повинен реалізовувати, а також систему заходів, яку повинен реалізувати викладач, забезпечуючи самостійну роботу.

Перспективи подальших досліджень. Проаналізувати на практиці ефективність описаних методів розробити критерії для оцінки ефективності навчання студентів методами комп'ютерного навчання.

1. Бим И.Л. *Методика обучения иностранным языкам как наука и проблемы школьного обучения* / И.Л. Бим. – М., 1977. – 228 с.

2. Демьяненко М.Я., Лазаренко К.А., Мельник С.В. *Основы общей методики обучения иностранным языкам* / М.Я. Демьяненко // – К.: Вища школа, 1984. – 225 с.

3. Зимняя И.А. *Психологическая характеристика слушания и говорения как видов речевой деятельности* / И.А. Зимняя // *Иностранные языки в школе.* – 1973. – №4. – С. 68.

4. Мойсеюк Н.С. *Педагогіка: Навч. посібник – 4-е видання, доп.* / Н.С. Мойсеюк // – К. 2003. – 608 с.

5. Мокін Б.І., Мокін В.Б., Боцула М.П. *Відео-інтернетні комплекси (ВІК) – нова технологія для дистанційного проведення лабораторних робіт.* / Б.І. Мокін, В.Б. Мокін, М.П. Боцул // *Вісник ВПШ.* – 2003. – №4. – С. 110 – 118.

6. Морзе Н.В. *Методика навчання інформатики: Навч. посіб.: У 3 ч./ За ред. акад. М.І. Жалдака.* – Л.: Навчальна книга, 2004. – 253 с.

7. Прадівляний М.Г. *Формування професійно спрямованої іншомовної компетентності фахівців технічних та економічних спеціальностей засобами сучасних інформаційних технологій: 13.00.04 / М.Г. Прадівляний.* – Вінниця, 2006. – 258 с.

Стаття надійшла до редакції 14.02.2013

